

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Thomæ Tamburini Societatis Iesu Siculi Caltanisettensis, In Alma Vniversitate nobilis Civitatis Messanæ, Theologiæ Primarij Professoris. Explicatio Decalogi Duabus distincta partibus

In qua omnes ferè conscientiæ casus, ad decem Præcepta pertinentes,
mira brevitate, claritate, & quantum licet, benignitate declarantur

Continens sex Libros posteriores in Decalogum, id est, expositionem
præceptorum secundæ tabulæ

Tamburini, Tommaso

Monachii, Anno M.DC.LIX.

Caput Secundum. Quinam dominium rerum habeant, numero 1.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39995

CAPVT SECVNDVM.

Quinam dominium rerum habeant?

Certè Deus, Angeli, homines; de quibus vide Doctores. Inter homines (quod ad nos facit) dubitari solet primò, de servis. Secundò, de filiis. Tertiò, de uxoribus. Quarto, de beneficiarijs. Quintò, de Religiosis, quibus omnibus, vel impeditum est dominium rerum temporalium, vel veritum.

a *Less. l. 2. c. 4. dub. 1. & passim.*

§. I.

Selecta de servis.

Vere servi, propriè mancipia, nullo, ex legibus, a dominio gaudent, si de temporalibus bonis agamus; nam ceterum vitæ, membrorum, honorisque dominium suum habent, ita ut domini, si in his illos offendunt, sint puniendi, ac si liberos offenderent: quia tamen leges, quæ dominio temporalium servos privant, sunt usu ipso mitigatæ, ideo adsunt septem circiter tituli, seu casus, quos jam jam à num. sequenti afferam, in quibus servi dominio rerum temporalium, etiam in foro conscientia, c. potiuntur, & ita potiuntur, ut si dominus eas, invito servo, contrectet, possit servus occultè sibi compensare.

a *§. 1. Instit. de ijs, qui sui juris, vel alieni sunt, Mol. tr. 2. d. 38. h. l. 1. ff.*

de ijs, qui sui juris, vel alieni sunt. & Inst. eod. tit. Dicast. l. c. n. 147. c. Mol. l. c.

2. Primus casus est, si dominus tacitè vel expressè consentiat, servum habere peculium.

3. Secundus, si quid servo ita doneatur, legeturvè, ut id ad dominum non perveniat; hujusmodi etiam videtur, si detur ipsi aliquid, quo se possit redimere.

4. Tertius, si quid servo relinquatur absolutè, id est, non intuitu domini; ut, ob industriam, vel officium à servo alicui exhibitum. Ex quo colligo, idem debere dici, si quid relinquatur servo, ob ejus amorem, idemque, si ejus consanguinei longè distanti mittant ipsi aliqua dona.

5. Quartus, si servo quid detur, ob compensationem injuriæ, ipsi illata.

6. Quintus, si quid servus pecunia sui peculij lucretur ludo, forte, negotiatione, quia lucrum induit rationem capitalis.

7. Sextus, si quid sibi subtrahat ex his, quæ sine domini incommodo poterat liberè consumere vel expendere.

8. Septimus, si quid acquirat faciendo alia opera, præter illa, quæ dominus præscripsit.

Defenditur servorum mitigata conditio.

9. Caramuel d. ex his septem titulis, primum dumtaxat, id est, peculium à domino concessum servo cum ejus lucro ex negotiatione fortè acquisito approbat, reprobat ceteros in hunc

H h 3

serè

ferè modum. Nullus casus dabitur, ait, in quo aut servus, aut Religiosus (quin illorum status alteretur, & mitigetur) possit alicujus rei permanentis dominium acquirere. Sed huic propositioni adversatur Sanchez, quia licet inter servum & dominum, ut sic, non sit propriè justitia, nec contractus, est tamen inter dominum & servum, ut homo est. Nullum argumentum; quia sic liceret arguere, Aliquando religiosus posset sibi proprietatem acquirere, vendere, emere, ducere uxorem, quia hæc illi non repugnant, ut homo est, licet repugnent, ut Religioso. Conjugata non potest nubere, ut conjugata, sed ut mulier; quod est ludere, ut ludit sensus compositus & divisus in prædeterminantibus. Adde, si jura decernunt, omnia servi acquiri domino, unde & fateris, eos esse incapaces dominij; quomodo potest, ut homo, acquirere? Esto, possit dominus concedere illi dominium: sed tunc erit partialiter liber, non servus.

d. Caram. l. 2. Theol. Mor. nu. 386.
e. Sanch. l. 7. conf. c. 1. d. 1. n. 6.

10. Adversatur secundò, quia, si ea conditione (ait idem Sanchez) expressa vel tacita, bona aliqua sint ita donata servo, ut is non acquirat domino, servus sibi acquirat. Contra, quia non prodest talis conditio; voluntas enim donantis non potest facere incapacem servum, sicut nec posset Religiosum: esto igitur, illa bona donata veluti vacant, & redeant ad dominum.

11. Adversatur tertio, quia si ab amasio (inquit idem Sanchez) dentur

ancilla aliqua bona propter usum corporis, cum in hoc usu non subsistet ancilla domino, ancilla erunt illa bona. Idem erit, si propter injuriam acceptam satisfacere vulnerans pecuniam servo percusso, pecunia erit servi, si quidem membra servi sunt, non domini. Sed contra, tum quia idem esset in religiosa: cum enim usus corporis sit suus, & membra item sua sint, sibi acquireret, si quid propter similes causas acquireret. Hactenus ex Caramuele.

12. Sed acutissimi viri contra doctissimum Sanchez argumenta deleri, meo quamvis pingui calamo, facile posse video, ex eodem Caramuelis principio. Nullus (inquit) dabitur casus, in quo servus (nisi ejus status alteretur, & mitigetur) possit alicujus rei permanentis dominium acquirere. Huic principio sic adnecto minorem; sed re ipsa servi status est in illis septem casibus mitigatus, non autem status Religiosi, ergo non est mirum, si servus in iis casibus possit sibi acquirere, non vero religiosus. Minor probatur ex Lessio & Molina, qui viderunt certe, servos ex jure esse omnino incapaces dominij, etiam in illis prædictis casibus, sed addunt, tantum rigorem fuisse mitigatum. Proferatur Lessius. Notandum est, inquit, multos Doctores concedere servis verum & perfectum dominium in plerisque casibus prædictis, eisque fieri veram injuriam, obligantem ad restitutionem, si dominus res ipsis concessas auferat. Jura autem, quæ tradunt, servos, quid-

quid

quid acquirunt, domino acquirere, intelligenda regulariter. Ita Molina *g* disp. 38. Posset enim addi, jura illa consuetudine esse mitigata, & hoc malim in praxi. Itaque posset servus uti occulta compensatione, si dominus ei res suas abstulisset. Hæc Lessius. Si ergo militat in primo casu mitigatio servitutis ex expressa domini voluntate, id quod rectè concedit Caramuel, valebit in cæteris, ex implicita ejusdem voluntate, quæ non potest nisi esse conformis sanctis legibus & legitimæ consuetudini. Ab his enim servitutum mitigari, & res temporales alijs applicari posse, communis est & trita doctrina.

f *Leß. l. 2. c. 4. n. 17. g* *Mol. d. 38.*

13. Non ergo valet sequela Caramuelis: ergo posset religiosus, ut homo, acquirere proprietatem, & posset conjugata, ut mulier, nubere &c. non valet, inquam, quia servitus potest à voluntate domini mitigari, & à legitima consuetudine jam mitigata est, non verò est mitigatus status religiosæ paupertatis, quoad proprietatem; nisi forte in Scholasticis Societatis Iesu, habentibus vota biennij, qui veri sunt religiosi, & tamen retinent (licet sine usu independente à Superiore) suorum bonorum proprietatem, quod nunc non facit ad nos. Rursus nec status conjugij mitigari potest: da mihi, qui possit à conjugata, vivente viro, tollere, vel mitigare vinculum matrimonij, & dabo tibi, illam posse nubere &c. Quare non ludit Sanchez, dum dicit, inter dominum & servum, ut

homo est, posse esse contractam justitiæ; illud enim (ut homo est) significat, ut non est servus, quales non servi sunt ex natura omnes homines, sed ex qua parte non est servus, sed sicut cæteri homines.

14. Nec item valet: ancilla acquirat sibi quidquid Incratur ex usu corporis, vel ex satisfactione, propter injuriam acceptam, ergo posset ex eisdem causis acquirere sibi pretium monialis: non valet, inquam, quia monialis adstringitur voto paupertatis, quo constante, est incapax dominij: at ancilla, stante illa juris mitigatione, capax est. Da monialem, cui Pontifex summus votum paupertatis, quoad proprietatem diminuerit, ut diminueri posse affirmat Sperellus, *gg* & ego concedam facile, quod infers.

gg *Sperell. p. 1. dec. 1. n. 73.*

Bona servi ab intestato defuncti, cujusnam sint?

15. Porò illud mihi singulare oblatum fuit nudiustertius: Mancipium, cum ex legitimo suo peculio (ut certò, & consentiente domino, constabat) collectos haberet in arca ducentos aureos, moritur ab intestato, nulla de his dispositione facta, nec ullis ejus existentibus hæredibus. Quare non vulgaris contraversia coorta fuit inter fiscum Regium, & inter dominum servi, cuius illi ducenti aurei essent applicandi? Nec in foro exteriori tantum, sed etiam in interiori quaesitum fuit, an dominus occultare eos posset, ut sibi, *citra*

citra lites, faciliore negotio eisdem usurparet.

16c Et quidem fiscus ita clamabat: Primò, bona vacantia, id est, bona eorum, qui ex hac vita ab intestato discedunt, neque relinquunt hæredes, qui illis juxta juris civilis præscriptum ab intestato succedant, eo ipso, ex dispositione *b* juris, ad Regem devolvuntur: sed pecunia, de qua agimus, est bonum vacans, ut jam supponitur, ergo ad Regem necessario devolvitur.

h l. 1. §. 2. ff. de jure fisci l. 1. & l. vacantia, C. de bonis vacant. l. 20. & a. libi. lege interim Mol. t. 1. d. 53. alioque de quid ego dicam tr. 4. c. 1. §. 3. num. 27.

17. Secundò, ubi lex non distinguit, nec nos distinguere possumus: At lex disponit, omnia bona vacantia esse Regis, ergo non possumus nos distinguere, atque asserere, legem loqui de liberorum bonis, non vero de bonis servorum.

18. Tertio, ejusmodi peculium totum pertinebat ad servum, ergo nullo jure ad dominum: qua igitur ratione ipse se intermiscere in hac pecunia velit? potius detur pauperibus, ex præsumpta defuncti christiani voluntate. Hæc, & similia fisci.

19. Dominus verò in hunc ferè modum suas partes vehementius tuebatur. Primò, servus etiam sui peculij non habet perfectum dominium, sed solum imperfectum, ut scilicet illo possit uti ac frui: At quoties is illo non utitur, ad dominum pertinet, quare injustitia fieret domino, si fiscus illud sibi vellet addicere. Quod autem, si servus suo peculio non utatur, id ad

dominum pertineat, clare deciditur ex Lessij doctrina, qui sic habet: *i* Monachi (ait) & servi conveniunt, quod neutri habeant dominium omnino perfectum: tamen Monachi nullum omnino in particulari habent, & & sunt omnino incapaces: servi vero sunt capaces, & propterea habent aliquod dominium, absque domini consensu. Et quamvis potestati domini, aliquo modo subjectum sit, esset inhumanitas, si hac potestate dominus uteretur: lege Navarrum, & Petrum Navarram. Hæc Lessius. In quibus vides, servum habere sui peculij imperfectum dominium & dominatum, dominumque posse absolutè uti potestate usurpandi peculium servi; non esse absolutè servi, sed domini, & solum servis concedi, illo uti fruique posse: ceterum nisi ipse fruatur, disponatve, non posse justè ad alium pertinere, nisi ad dominum.

i Less. l. 2. c. 4. n. 17.

24. Secundò, leges absolutè omnia servi bona concedunt domino: id quod originem habuit ex eo, quod bello justo capti, qui occidi poterant, se liberant, perpetua servitute, & omnibus suis bonis domino additis; quæ forma servitutis deinde in omnia legitima mancipia à legibus inducta est, ut rectè notat Molina loco citato, solum ergo, quoad peculium, ex quadam æquitate, & ex usu, ut modo diximus, eadem leges mitigatae sunt ad servorum conditionem mitigandam; cum ergo, ijs mortuis, hæc ratio non procedat, ad dominum omnia bona servi,

serui, sine necessitate in pauperes distribuendi, vi juris, redeant, necesse est.

21. Tertiò, lex illa de bonis vacantibus est admodum odiosa; applicat enim sibi rex, quod suum non erat: ergo restringenda ad bona, quæ in nullius prorsus sunt potestate; sed serui peculium est in radicali potestate domini, ut dictum est; ergo &c.

22. Quarto. Ex legibus l. testari serui absolute non possunt: imo si tempore, quo seruus testamentum condidit, ignoret, se factum esse liberum à suo domino, vel dubitet de suo statu, esto, re vera sit liber, testamentum est nullum. Iam sic: ideo testari vetatur seruus, quia supponitur is, non habere bona, de quibus libere disponere post mortem possit, idque quia omnia sua sunt domini, qui non ut hæres sed ut dominus omnia serui bona sibi vendicat; cum ergo fiscus solum prætendat bona vacantia (id est bona illa, quæ nullius sunt: secus enim bona vacantia non essent) ad bona hæc, de quibus loquimur, quæ vere sunt domini, se intrudere nequaquam valet.

Vide leges apud Mol. l. r. d. 137.

Confirmatur: quia bona vacantia sunt illa, de quibus, cum quis haberet jus testandi, testatus tamen non est: at seruus, ut dictum est, non habet jus testandi de rebus suis, ergo, &c. Hæc sententia domini defensio, ex cuius argumentis apparent fisci argumenta factis superque dissoluta. Mihi ergo vim maiorem facit dominus quam Rex: Imo, etiam si eiusmodi seruus habeat legitimos hæredes, qui ab intestato pos-

sint in eo peculio succedere, non hi succederent, ex mea sententia, sed integrum redire peculium ad dominum debet. Ratio est jam insinuata, quia ex benigna legum interpretatione disponere de eo potest seruus; si ergo de eo non disposuit, jam redit domini jus. Exciperem, nisi hic seruus peculio gaudens, habeat filios indigentes alimentis; pro filiorum enim alimentis disposuisse legitime semper consensus est, quasi pro suo usu, de suo peculio pater; & quidem nimis impium esset, indigentibus filiis necessaria alimenta, ex patris peculio denegare.

§. II.

De filiis.

1. DE his multa dixi, & satis sunt, in 4. præcepto, lib. 5. c. 4. §. 1. de furto eorumdem filiorum, vide infra tr. 2. c. 3.

§. III.

Selecta de uxoris; ex bonis mariti aliquid usurpantibus.

1. PENDent, quæ dicturi sumus, ex cognitione modi, quo matrimonium initum inter conjuges fit. De iure communi, ad sustinenda onera matrimonij certum quid in dotem ab uxore datur marito, cuius soli fructus & administratio aa apud ipsum est; nam proprietatem est uxoris; unde dissoluto matrimonio per mortem, vel legitimo intercedente divortio, restituenda est tota dōs eidem uxori,

uxori, vel ipsius hæredi. Vir ergo tenetur uxorem alere, familiamque; uxor vero tenetur familiam eandem gubernare, juxta statum suum, atque adeo præstare industriam, & operas uxoris proprias, ad domus congruam administrationem. Quod si ipsa ulterius sua industria, opere, labore, vel suum genium defraudans lucretur, suum erit, non mariti; sicuti etiam sua erunt à se domum allata, præter dotem; sua erunt sibi donata: sua sibi relicta, vel legata; sua, inquam, tum quoad dominium proprietatis, tum quoad usumfructum, tum quoad administrationem; nisi fortè ipsa velit horum administrationem marito tradere, quam tradidisse censetur, a quoties expressè uxor maritum non excludit.

aa *l. Mol. t. 2. d. 274. a l. fin. C. de pactis conventis super dote, lege Gratian. discip. 514. n. 24.*

Administrationem, dico; nam ad exactorem debitorum uxoris requiritur speciale mandatum ejusdem uxoris, vel certè ejusdem ratificatio; secus, non erit debitor liber.

b *l. cum maritum C. de solutionibus. & advertit Castillo decis. 26. nu. 12. & Antonius de Marinis, quotid. res. lib. 2. c. 237. n. 13.*

2. De jure Lusitano & Castiliæ, quæ ratione, sive contractu medietatis bonorum, sive contractu arrharum & dotis, matrimonia celebrentur, & qua ratione acquisita, matrimonio constante, sint utriusque conjugis, lege apud Molinam. bb Nobis juxta prædictum jus commune, quod est uni-

versalius, quodque cultiores in Sicilia, ubi scribimus, ex pacto servant, (*& alla greca*, ad differentiam, *dalla latina*, dicunt se contrahere,) res hæc pertractanda est.

bb *Mol. d. disp. 274.*

3. Uxor ergo si auferat ex fructibus dotis, vel etiam ex capitali, cujus ipsa est domina, aliquid notabile, invito marito, peccat & mortaliter, cum obligatione restitutionis: ratio est perspicua, quia fructus sunt omnino mariti, & capitale, licet sit uxoris, ejus tamen administrationem habet vir. In casu autem, quo ipsa peccasset, auferendo, sed constante matrimonio, non haberet, unde restituere posset, excusaretur quidem ex impotentia, dum matrimonium constat; ac eo dissoluto debet restituere ex ipso capitali, quo jam libero potietur; vel, si ea præmoriatur viro, ex bonis, quæ ipsa possit disponere.

c *Mol. Clavis reg. alij passim apud Dicastill. l. 2. de just. tr. 2. d. 9. dub. 8. num. 194.*

4. Sunt & tamen multa capita ex quibus excusatur, saltem à mortali, uxor bona conjugis usurpans: nam bonis proprijs posse, ut ei libet, uti sine peccato, quia sua absolutè sunt, non est dubium:

d *lb. ubi citantur & alij.*

Primò. Si materia notabilis non sit, spectato statu, opibus, familia, & signatè, dote allata, de qua re iterum e infra, cum de furtis domesticorum.

e *inf. tr. 2. c. 3. n. 2.*

5. Secundò. Si vir rogatus concederet.

6. Ter-

6. Tertio. Si proximus, cui ipsa porrigit, extremam pateretur, aut gravem necessitatem.

7. Quarto. Si faceret donationes liberales, & eleemosynas, secundum consuetudinem aliarum suæ conditionis mulierum, etiam viro invito, quia absque ratione tunc invitus esset.

8. Quinto. Si quid alicui daret, ad avertendum damnū temporale mariti; nam tunc præsumitur adesse ejus voluntas. Quid ad avertendum damnū ejusdem spirituale, ut si uxor daret eleemosynam, qua Deus maritum converteret? Molina *f* negat; concedit Lessius; *g* utrumque probabile.

f Mol. t. 2. d. 234. nu. 12. *g* Less. l. 2. c. 12. nu. 85. sequens Nav. aliosq.

9. Sexto. Si pro rebus familiæ, vel pro suo victu cultuque, juxta suum statum, accipiat &c.

10. Septimo. Si administraret bona, quando maritus absens est, vel dissipator, vel stolidus &c.

11. Octavo. Si det quid patri matricque, imo & fratribus, sororibus, ac filiis ex alio marito, quando hi omnes indigent alimentis. Atque in hoc octavo casu, adverte, uxorem, si habeant a liunde, non posse licite, hos sibi atinentes alere fructibus dotis: at si non habeant, poterit quidem, sed ex jure communi debet soluto matrimonio, ea, quæ dedit, restituere ex sua dote hæredibus mariti. ratio est, quia quando quis habet, unde suos alat, non potest ab alio accipere; quod si accipiat, quando suæ res sunt impeditæ, debet, quando eadem erunt expeditæ, restituere,

Quantum possit sibi congregare uxor ex mariti bonis?

12. Sed jam singulare aliquod in medium afferamus. Ex eo, quod moderatas eleemosynas potest uxor elargiri, colligit Molina, *h* eandem posse, illas simul congregare, & totam summam uni simul, v. g. parenti pauperi tribuere. Nos igitur, pari modo, ex eo, quod eadem uxor liberales juxta suum statum donationes facere potest, colligere possumus, eadem posse unire, & uni eidemque simul liberaliter donare. Quidam tamen scopulus est cavendus. Cum enim ad splendorem familiæ, adeoque ad honorem mariti pertineat, donationes has, & eleemosynas facere, non potest licite ita se gerere uxor, ut semper uni tantum congreget, quia sic merito vir esset invitus; ideo non semper, non sæpè, sed parcè, sed sine offensione splendoris uti hac arte poterit congregandi in utilitatem unius.

h Mol. ib. n. 8.

13. Inquiret curiosus: licebitne uxori, hoc congregandi artificium exercere, ut sibi ipsi summam totam, quam congregat, suis usibus liberis applicet? Respondeo, quoad eleemosynas, non licere; licere, quoad donationes. Ratio discriminis est, quia eleemosyna pauperibus, vel locis pijs debet erogari, qualis ipsa certè non est; at liberalis donatio, sicuti potest reservari pro alijs, cur non pro se ipsa? Verum tunc scopulus ille detrimenti splendoris familiæ multo magis, ut ex se patet, erit declinandus.

I i 2

14. Vnum

14. Vnum difficile te doceri, ut sequens resolutio. Vxor prædivitis video, cupis. Ecquanam sit quantitas, quam in hisce elemosynis, & liberalibus donationibus possit uxor, vel expendere, vel congregare, sine viri consensu? Respondeo, id non posse, nisi à prudentis viri iudicio deterni, expensis facultatibus viri, dote allata, necessitate familiæ, imo & necessitate & multitudine pauperum, consuetudine aliarum mulierum similis conditionis &c. Certè simile quid docet Sanch. i cum loquitur de quantitate, quam in elemosynas potest superior Religionis expendere. Quoniam vero supra dixi, // quemlibet satisfacere præcepto de elemosyna facienda pauperibus communibus, si det duos aureos quotannis ex aureis centum, quos forte habet; quatuor ex ducentis &c. idem hic dici de elemosynis posset. Totidem pro liberalibus donationibus dici posse crederem, quia pro ejusmodi summa, vel non erit invitus vir, vel certè invitus erit immeritò. Duo tamen adverto. Prindò, id dicimus in mediocri patrimonio; nam si divitiæ multum excreverent, nimis excreveret uxorum licentia, ut iterum mox. l cum de uxoris furtis dicam, & ibidem dixi cum de elemosyna. Adverto secundò, excogitatis regulis quibuscumque, nisi tandem hac in re ad prudentis viri prædictum iudicium recurramus, numquam animos nostros posse conquiescere.

i Sanch. l. c. in Decal. c. 19. num. 42.
Il sup. li. 5. c. 1. §. 1. n. 17. l infr. tr.
2. c. 3. n. 2.

15. Illustrabit, quæ hætenus docui,

ri, quæ parvam, aut nullam dotem adduxerat, advertens, se filios non procreare, unde tempore suæ viduitatis fore, ut indigeret, partim ex pecunijs, clam sine mariti, ne præsumpta quidem licentia, surreptis ex ejus bonis, partim ex elemosynis, ac largitionibus liberalibus, quas juxta suum statum, exhibere poterat alijs, quas sibi uni cumulabat, partim ex opera & suo labore, extra id, quod obligabatur, partim ex ijs, quæ sibi, defraudando suo genio, reservabat, contenta quotannis v. g. uno, eodemque vulgari ac panneo indumento, cum licitè potuisset petere duo, vel tria, easque holoseria & ornata, collegit summam trecentorum aureorum intra decem annos constantis matrimonij. Hos ergo per fidum servum occultè negotiationi applicuit, atque intra alios decem annos, felici eventu, ad tria millia aureorum summa pervenit, qua redditum annuum emit suæ viduitatis tempore reservandum. Nec multo post, è vivis ablato viro, quæsi vit vidua à quodam non satis perito Theologo, an eam summam censumque hæredibus viri restituere teneretur? Qui respondit, eam non teneri, sed suæ industriæ id emolumentum acceptum referre licitè posse.

16. Profecto non debuit absolute decernere. Quare ad me cum accessisset, eam resolutionem referens, animo nondum sedato mulier, distinctionem porro necessariam hac in re tota adhibendam esse pronunciai. Nam sex bonorum genera, ex quibus conflata fuit

fuit illa summa, perpendenda diligenter sunt: primò, pars pecuniæ clam surrepta; & hæc tota est restituenda, quia injustè accepta: secundò, lucrum ex hujus surreptæ pecuniæ negotiatione acquisitum; & hoc restituendum non est, quia pecunia ex se est sterilis, & lucrum, quod parit, totum cedit industriæ negotiantis: solum, si ex hac surreptione cessavit viro aliquod lucrum, vel damnum emerfit, debet illud uxor restituere. Quia tamen ea affirmabat, id certo non evenisse, jam quantum est ex hoc capite, liberata fuit: tertio, perpendenda est pecunia, quæ ex suo labore extraordinario comparata est ab uxore, & hæc tota est uxoris, ut etiam lucrum omne ex hujus negotiatione acquisitum: quarto, pecunia, quam fraudando suo genio, sibi reservavit, & hæc ejusque lucrum, pari modo plene cedit uxori: quinto, pecunia, quam ex eleemosyna pauperibus eroganda sibi applicuit; & hæc tota est viri hæredibus restituenda, vel certe, juxta probabilem defuncti viri voluntatem, pauperibus distribuenda, quia ipsa sibi eam, utpotè non pauper, applicare nequaquam poterat: lucrum tamen ex illa, uxoris erit, propter rationem modo in secundo capite dictam: sexto denique, pecunia, quam ex liberalibus donationibus, quas potuisset facere, sibi seposuit: & hæc non tota potest uxori cedere, nam sic passa est familia detrimentum splendoris; quare ad illam partem, quæ hoc detrimentum cavisset, in vitis merito fuit maritus; hanc ergo restituat uxor, necesse est. Et qui-

dem morali judicio, spectatis personis, divitijs, occasionibus, consuetudine similitum faminarum &c. putavi, medietatem ejus pecuniæ, quam liberaliter dare potuisset, sufficientem fuisse ad decus illud familiæ conservandum; quare mediam hanc partem omnino restituat. Lucrum vero ex negotiatione utriusque medietatis uxori cedit, quia, ut dictum est, fructus est industriæ ipsius, & ex alia parte nullum lucrum cessavit ex hoc, nec damnum emerfit marito.

17. Ex dictis ergo bene distinctis apparet, viduam hanc debere restituere primò, pecuniam surreptam, quam ipsa dixit fuisse aureos quinquaginta: secundò, pecuniam congregatam ex eleemosynis faciendis, quam omnibus expensis (dabat enim præter eam, quam sibi reponebat, aliquid subinde pauperibus) censui esse aureos decem: tertio, medietatem pecuniæ ex negatione liberalium donationum, quas tempore viginti annorum poterat facere, quam medietatem, expensis omnibus, ad viginti aureorum summam circiter ascendere judicavi: cætera sibi ad viduitatem, ut ipsa dicebat, sublevandam tuta conscientia conservet.

§. IV.

De beneficijs.

1. **T**Oties hæc quæstio discussa à sapientibus est, ut me pigeat, eandem iterum iterumque recu-

recudere. Memineris ergo dumtaxat, beneficiarios beneficiorum & commendarum non esse dominos, quoad proprietatem, esse tamen vel dominos, vel liberos administratores fructuum; quare posse quidem beneficiarios, sive saeculares, ^a sive regulares ^b (hi sunt illi, qui ab religione assumpti sunt ad Episcopatum, Archiepiscopatum, &c.) validè, ut eisdem libet, in profanos usus fructus illos consumere, sed peccare mortaliter ^c si superflua suo statui non expendant in usus pios, & quidem peccato specialiter confitendo; quod tunc committitur, sive contra præceptum Ecclesiæ id præcipientis, sive contra præceptum naturale de non expendendo profanè res Deo à fidelibus donatas. Ex his ergo fit, ut accipientes ex titulo profano non obligentur ad restitutionem, quia validè accipiunt.

^a De Lugo, late alios cit. t. 1. de just. d. 4. per tot. & Sanch. t. 1. conf. l. 2. c. 2. a d. 36. & deinceps Castrop. t. 1. tr. de carit. d. 2. p. 5. Bonac. propria disp. de obl. benef. t. 3. in edition. Lugdun. ^b Sanch. l. 6. in Decal. c. 6. nu. 13. 14. ^c Ibidem, & communiter, ex Trid. sess. 25. c. 7. de reform. licet non peccare mortaliter, doceat Lorca, quem novissimè refellit Diana p. 10. tr. 11. ref. 35.

2. At verò, peccantne hi accipientes, saltem ex eo capite, quia cooperantur cum peccato dantis? Respondeo, si inducant, vel excitent dantem, peccare, ^d quia sic sunt causa peccati alterius: si sine inductione solum acceptent ea, quæ sibi donantur, non peccare, quia tunc non sunt peccati causa, sed tota malitia est ex parte dantis,

d De Lugo l. c. sec. 3. n. 49. & 50.

§. V.

Selecta de Religiosorum paupertate circa usum dependentem.

1. **H**Os ex vi paupertatis non habere dominium rerum temporalium, sed solum usum dependentem à superioribus, insinuavimus modo; dependentia autem à superiore in hoc usu duplex distingui potest. Prima, veluti comitanter, id est, ita utar, v. g. hoc libro, ut semper quidem sim paratus eum relinquere, quoties superior voluerit: at eo utor, sine ulla prævia superioris licentia. Secunda antecedenter: id est, ita, ut non utar hoc libro, nisi præhabita licentia, sive tacita, sive expressa. Iam assero, ^a ad posteriorem hanc dependentiam Religiosos obligari à voto paupertatis, nec solum ad priorem. Ratio est, quia si ad priorem dumtaxat, jam nulla vel modica esset paupertatis obligatio; posset enim quis omnia habere, omnibus divitijs frui, paratus, ea relinquere, quando superiori libuerit; quo quid absurdius fit in homine Christi paupertatem sequenti, non video. Accedit, votum obligare, juxta intentionem voventis: at intentio Religiosi, dum vovet paupertatem, est, se conformem reddere pauperibus indigentibus, qui nec proprietatem rerum habent, nec usum rerum independentem à facultate dominorum. Rectè ergo DeLugo ^b sic habet: per paupertatis votum, intendimus abdicare à nobis omnem usum rerum temporalium, qui

am, qui opponatur vitio proprietatis; proprietatem autem intelligimus usum rei, non ex communitate, sed ex proprijs, & quod non fit ex præscripto Prælati, quam abdicationem fuisse annexam ab initio, statui religioso, probat Suarez. c

a *Sanch. l. 7. in dec. c. 53. Aror. ib. citatus.* b *De Lugo de just. to. 1. d. 2. sec. 3. nu. 54. vide & n. 50. e Suar. l. 8. de statu Relig. c. 7.*

2. Hinc non placent quatuor, quæ nonnemo docet; primò, peccatum contra paupertatem esse solam proprietatem; unde accipientem rei usum, & non proprietatem, contra superioris iurisdictionem, peccare contra obedientiam, non contra paupertatem: secundò, non peccare Religiosum contra paupertatem, qui in scio Prælati libros accipit à seculari, vel nummos, quibus libros emat, atque ijs in cella expositis utitur: tertio, Religiosum dantem alteri Religioso ejusdem monasterij quascunque res, etiam pretiosas, ut item easdem accipientem ab ejusdem Monasterij Religioso, non peccare contra eandem, quia nimirum non facit detrimentum rebus Monasterij, dum in eodem, res remanent: quartò, Religiosum commutantem res suas, vestes v. g. libros &c. cum alijs dissimilibus rebus suorum Conreligiosorum, imò & cum rebus secularium, servato circum circa eodem rerum valore, non peccare contra paupertatem, quia semper in Monasterio remanet æquivalens; idemque esse, si commodet, vel mutuo det. Non placent, inquam, tum quia in

his omnibus semper intercedit usus à superiore independens, qui, ut dictum est, interdicitur à voto paupertatis; tum quia in quarto adest in contrarium alia ratio; nam in commutatione intercedit vera rei alienatio, quam nemo facere potest, nisi quæ perfectum rei dominium & proprietatem habet, ut supra vidimus: & certè, (ut alia omittam) si satis esset æquivalens valor, ad tollendum peccatum contra paupertatem in commutante, etiam valeret in vendente & emente, ergo posset Religiosus vendere omnia bona monasterij; quo nihil absurdius.

d *Caram. in Reg. S. Ben. n. 886. & nu. 965.*

3. Hæc igitur omnia, per se contra paupertatem sunt. Solum rigor est temperandus ex eo, quod multa ex his fieri solent per tacitam, vel præsumptam Superioris voluntatem, juxta cujuslibet Religionis consuetudines; lege citatos.

Aliqua item excusantur à mortali, ob parviteriam materiæ. Nam propter hanc rationem dare mutuas etiam pecunias Conreligioso, vel seculari, sine licentia, non esse mortale, docet probabiliter Ledesma, f alijque, quia quamvis per mutuū transferatur dominium, tamen ipsum dare mutuuum, quædo certè moraliter erit reddendū, est res levis, quia datur cum onere restituendi: id quod Ledesma propter eandem rationem extendit ad permutationem; quod tamen improbat Sanchez. g Dixi autem, non esse mortale; nam esse veniale, nisi tacita præsumatur licentia Prælati, dubium non est.

est, quia contra votum, etiam tum, delinquitur, licet in re levi.

e De parvitate hujus materiae l. Sanch. l. 7. in dec. c. 20. n. 3. & c. 12. nu. 30. benignius habet apud Fag. l. 7. in secundum Eccl. præc. c. 6. nu. 7. dum ait, in Religiosis haberi rationem filiorum, quod docet etiam Reb. apud eundem Sanch. d. c. 20. n. 3. lege item Dian. p. 1. tr. 6. de paup. relig. ref. 36. F. Ledesma in addit. ad summ. to. 2. c. 4. dub. 2. alijque apud Dian. p. 1. to. 6. resol. 57. Peyrinus t. 1. qu. 2. ca. 2. §. 1. favet Suarez. de Rel. l. 1. c. 11. nu. 25. g. Sanch. t. 2. in dec. l. 7. c. 20. n. 67.

De dispositione pecunie à Religioso, nomine alieno, vel nomine testatoris facta.

4. Licetene potest Religiosus accipere pecuniam, sine licentia sui superioris, ut ipse liberè expendat in elemosynam, nomine ejus, qui ad talem finem dedit?

Respondeo: si Religiosus eas pecunias sine licentia acceptet, ut sibi donatas, non licere, nimis est certum: at, si non ita, quare totum dominium remaneat domino, licere, absolute docet Sanchez, h quia tunc nec dominium usurpat Religiosus, ut supponimus, nec usum, cum pro se illum non usurpet. Non licere, docet Rodriguez, i quia ipsa distributio, præsertim quando est in pauperes, vel pia opera, liberè à Religioso eligenda, pretio est æstimabilis, ac propterea paupertati contraria. Distinguit denique Dilugo. l. Si enim distributio, ait, fiat in commoditatem ipsius Religiosi,

ut scilicet is possit dare, vel donare alijs, sicuti si haberet bona propria, non licere; quia tunc usum pecunie independenter à superiore usurpat. At si sincerè, & bona fide distributio acceptetur, ut cum fidelitate distribuatur pecunia, licere, quia tunc nihil sibi usurpat Religiosus.

h Sanch. l. 7. in dec. c. 30. n. 4. alijque apud Dian. p. 1. tr. de paup. relig. ref. 10. i Rodriq. in exerc. spir. p. 3. tr. 3. c. 15. Laym. l. 4. tr. 5. c. 7. num. 26. Turr. 2. 2. d. 84. du. 8. l. De Lug. t. 1. d. 2. sec. 3. nu. 53. & 54.

5. Ego sic breviter ratiocinor, Paupertatis votum non me prohibet acceptare, vel pro altero præstare ea omnia, quæ pretio sunt æstimabilia: patet, quia secus, peccaret in paupertatem Religiosus, associando amicum, illique officia & beneficia impetrando, honores pro se acceptando, pro alijs apud Principem intercedendo, & similia, quæ maximè sunt pretio æstimabilia: illa igitur dumtaxat paupertatis votum prohibet, quæ ita sunt pretio æstimabilia, ut æquivalent pecunijs, seu bonis temporalibus & externis, qualia sunt, quæ solent in convictu hominum ex se pretio comparari, & simul pertinent ad ipsa temporalia bona, seu clarius, quæ si exerescerent, constituerent hominem divitem, & non indigentem. Audi sanct. Bonaventuram: m paupertas est virtus temporalium abdicativa bonorum, qua quis nil proprium gerens, sustentatur de non suo; quem locum afferens Faustus, n definiendo votum paupertatis, sic concludit. Vnde paupertas (religiosa) nihil aliud significat, quam

quā parvam substantiam, five pecuniam, exiguum patrimonium, penuriam rerum, & modicas facultates. Idem docuit modo ipse Delugo nu. 1. allatus. Hoc supposito, clare videtur consequi, Sanchez sententiam esse absolute veram: esto enim, illa distributio pretio sit aestimabilis, non est ejus generis, quod tendit ad hominem ditandum, nisi forte fiat palliate, ut vere hoc medio ditescat Religiosus, quod vix in praxi contingit. Contingeret tamen, quando ijs pecunijs Religiosus aseret v. g. pauperem, quem pro suo seruo habeat, vel quid simile. At illa sola commoditas imbibita in ipsa distributione (placet enim homini, habere à se dependentes pauperes, vel Rectores Ecclesiarum, vel operum piorum Praefectos &c. ut in occasionibus ab ijs invicem Religiosus beneficia recipiat) illa, inquam, commoditas non est contra paupertatem.

in *S. Bonav. apud Faust. mox citandum* n. *Faustus in thes. relig. l. 8. qu. 22. vide eum, q. 28.*

6. Si pecunia distribuenda, modo dicto, à testatore relinquatur, cum debeat Religiosus tunc esse exequitor testamenti, an à sacris canonibus prohibeatur, quaestio est aliena ab hoc loco. Dic tamen breviter, non prohiberi ex licentia superioris; sine licentia prohiberi; & quantvis ex probabiliori opinione Sanchez *o* & Castropalati *p* contra Molinam, *q* valide Religiosus acceptet onus executoris testamenti, valideque ministret, tamen eum peccare mortaliter, si id faciat sine licentia, quia prohibitio hæc est de re gravi, docet Sanchez, *r* de quo

mox num. 8. licentiam autem hanc posse concedi à quolibet locali, nec necessario à Provinciali vel Generali, docent iidem; solum excipiunt Societatem nostram, quia ejus constitutiones hanc licentiam reservant Generali. Sed De Lugo *f* satis probabiliter concedit, posse, etiam in Societate, valide concedi à superioribus localibus; solumque contra regulam & constitutionem illam, quæ ad mortale non obligat, faceret superior localis, si cederet. Cum ergo nostri locales superiores habeant potestatem dispensandi in omnibus regulis, pari modo poterunt & in hac, quando id discreta prudentia diceret.

o Sanchez. l. c. in dec. c. 11. nu. 2. p. Castrop. t. 3. tr. 16. d. 4. p. 13. §. 1. nu. 8. q. Mol. t. 1. d. 247. r Sanchez. ib. nu. 18. f. De Lug. t. 2. de just. 14. de test. sec. 16. nu. 326.

7. Onus nominandi, seu eligendi pauperes, vel loca pia, quibus hæres testatoris, vel alij pecuniam deinde ex præscripto dicti testatoris distribuant, posse suscipi sine licentia, probabilissimè docet Castropalatus *t* contra Sanchez: *n* ratio est, quia nominare, seu eligere, non est exequi voluntatem testatoris, quod est Religiosis solum prohibitum, sed est quid antecedens ad executionem, quæ executio consistit in pecunie distributione. Confirmatur, quia dum Religiosus nominat ex sua libertate, suam facit voluntatem, non testatoris, ergo per illam solam nominationem, voluntatem testatoris non exequitur.

t Castrop. l. c. num. 12. n Sanchez. l. c. num. 34.

k k

8. Denique

8. Denique illud, quod sentit Sanchez, peccari mortaliter à Religioso, si is acceptet, exerceatve sine licentia ejusmodi officium, sic tempero, ut effelicite non possit executor testamenti universalis in eo testamento, seu quacumque ultima voluntate, in qua multæ lites sunt protrahendæ, multa peragenda, quæ non congruunt Religioso (id quod tamen, an sit mortale, quando negotia non sunt graviter indigna Religioso, religionemque infamantia, nolo decernere.) at vero si gravis indignitas absit, ac negotia sint pauca, modicè scilicet avertentia Religiosum à cultu divino, ut v. g. si Misæ essent ad voluntatem testatoris, vel pecuniæ ad opera pia distribuendæ, persuadere mihi nequeo, peccatum mortale committi. Ratio est, primò, quia facile superioris tacitam licentiam in rebus his, præsertim pijs, adesse censendum est; quo pacto, ne venialis quidem culpa committetur: Secundo, quia tunc ejusmodi executio non valdè Religiosum abduceret ab applicatione ad divina; id quod intendunt in prædicta prohibitione sacre leges: tertio, quia video, sine scrupulo Religiosos ijs distributionibus pijs, vel parvæ occupationis intermisceri: unde apparet, in his sacros illos textus non esse usu receptos, vel jam esse abrogatos: quartò denique, quia hæc cum sit odiosa prohibitio, non est extendenda, sed restringenda ad executores universalem, ac propriè dictum executores, non vero ad eum, qui unam, vel alteram testatoris dispositionem executioni mandandam curat

De Religioso invitato ad convivium, & de acceptante res comestibiles à seculari.

9. Ex eo capite, quod paupertas s negat Religioso usum independentem rei temporalis, qui fit in ipsius Religiosi commodum, colligit Delugo, x invitatum ad convivium posse, præsentem domino, etiam pretiosa quæque comedere, sine superioris licentia; quia tunc passivè potius se habet Religiosus, quàm active; nam tunc dominus consumit res illas comestibiles, per os Religiosi. Quare sicuti, si gemmam pretiosam in mare projiceret Religiosus, ita domino volente, vel si aromata pretiosa combureret, præsentem domino, ex ejus jussu, non peccaret contra paupertatem, quia nomine alieno projiceret, & combureret (esto, ipse Religiosus odorem sentiat ex aromatibus combustis, vel delectationem ex gemma projecta suscipiat) ita in casu convivij. Addit, non ita rem se habere, si res pretiosas, etiam comestibiles, secularis ad Religiosum mittat, ipseque acceptet, consumatque; nam peccabit, & acceptando & consumendo, quia in suum commodum consumit, activeque se habet, non passivè tantum, nec in commodum domini.

x *De Lugot, 1. de just. d. 2. sec. 2. à num. 51.*

10. Hæc doctrina, pace tanti viri, mihi animo nequaquam sedet: primò, quia conviva non se passivè solum

solum habet, & in commodum dumtaxat domini; se enim activè etiam habet, (dum consumit) & in commodum suum: qua parte ergo in suum commodum agit, contra paupertatem peccabit: secundò, quia Religiosus, qui sine licentia acceptat res comestibiles pretio æstimabiles, peccat contra votum, (ut pro certo omnes supponimus) at quidnã est acceptare res has comestibiles, si non est illud, quo quis eas re ipsa comedit? Id certè esse tacitam, imò per ipsum factum expressam acceptationem, quis negabit? Tertio, discriminatum est inter gemmæ illius projectionem, illorumve aromatum combustionem, & inter casum nostrum: nam illa fieri possunt, sine ulla acceptatione gemmæ, vel aromatum: at frui esculentis & poculentis, sine acceptatione, qua convivio quis accumbere, cibos sibi dividere, ad os applicare consentiat, humano more non potest: adde, convivam non uti his speculationibus, sed more humano comedit cibos appositos; at more humano tunc cibi acceptantur & comeduntur, non verò ut instrumentum alterius destruuntur, vide infra, cum de restitutione ex re accepta tract. 3. c. 3. §. 1. num. 8. Quartò, idem Delugo, & alibi, probans, comedentem notabilem ciborum quantitatem rei alienæ, committere furtum propriè dictum, & non damnificationem, quanvis eos cibos destruat, nec aliquid apud se illorum remaneat, assignat rationem, quia, inquit, humano modo illa videtur esse vera usurpatio rei alienæ, & applicatio ad proprium usum; sic ergo di-

cere possumus in casu nostro: humano modo illa comestio in convivio, videtur vera usurpatio rei applicata ad proprium usum; cur ergo non se habet tunc Religiosus, activè, nec passivè dumtaxat? quinto, etiam si secularis mittat ad Religiosum eas res comestibiles, posset Religiosus nomine alieno consumere, quamvis absente domino; sicut eodem absente, posset ejus gemmas projicere, sine peccato contra paupertatem. Vnde enim id repugnat? ergo non subsistit discriminatum de domino præsentem, vel absente in comestione ciborum.

2 De Lugo t. 1. de just. d. 16. sec. 1. num. 5.

11. Satius ergo erit, in ejusmodi convivio recurrere ad parvitatem materiæ, ut excusetur quis à mortali, & quidem huc facit consideratio à nobis allata c. 1. num. 13. Ut autem ab omni culpa inanimis fiat, recurrat Religiosus ad tacitam licentiam, quæ in his comestibilibus facilius, quam in cæteris præsumi potest, quia earum acceptatio cedit in commodum monasterij, ut rectè notant Doctores. ¶¶ Vide, quæ dicam infra tr. 2. cap. 4. de quantitate furti Religiosorum, deque prædicta parvitate materiæ.

22 Sanch. l. 7. in Dec. c. 21. nu. 35. Faustus l. 8. thes. rel. qu. 182. Suar. t. 3. de Rel. l. 8. c. 11. n. 41.

CAPVT TERTIVM.

Quæ ratione acquiratur dominium?

1. **D**Vo regulariter à legibus & requiruntur ad acquirendum dominium

kk 2